

RAFAŁ SURA
ANDRZEJ SPRATEK

LIKWIDACJA BANKU POLSKIEGO S.A. I UTWORZENIE NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

1. UWAGI OGÓLNE

Problem likwidacji Banku Polskiego S.A. i utworzenia Narodowego Banku Polskiego wiąże się z najtrudniejszym okresem dla polskiej bankowości po II wojnie światowej. Trudność, a zarazem nietypowość ówczesnej bankowości centralnej¹ polegała na tym, że poza granicami Polski ciągle funkcjonował przedwojenny Bank Polski S.A., a po wojnie rozpoczęto przygotowania do tworzenia nowego banku centralnego. Koncepcję jego powołania ogłoszono po raz pierwszy na posiedzeniu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, które miało miejsce w dniu 22 lipca 1944 roku w Moskwie. Przy tej okazji powstaje wątpliwość, w jakim stopniu była to inicjatywa polskich komunistów, a w jakim rządu ZSRR². Jedno jest pewne – był to jeden z koronnych dowodów świadczących o utracie przez Polskę suwerenności.

Z punktu widzenia zarówno teoretycznego, jak i praktycznego fundamentalne znaczenie ma kwestia pozycji ustrojowej Banku Polskiego S.A. i utworzonego w 1945 roku Narodowego Banku Polskiego oraz problem wzajemnych relacji obu tych instytucji. Zagadnienia te stanowią główny temat niniejszego artykułu, w którym zmierzamy też do odpowiedzi na pytanie, czy w przypadku

Dr RAFAŁ SURA – adiunkt Katedry Administracji Finansowej, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

¹ Zob. J. Węclawski, *System bankowy w Polsce*, Rzeszów 2000, s. 46-48; S. Międzicki, *Bankowość i podstawy rynku finansowego*, Warszawa 2003, s. 32-36.

² Z. Landa, *Polityka finansowa PKWN*, Warszawa 1965, s. 79.

Narodowego Banku Polskiego możemy mówić o sukcesji z przedwojennym Bankiem Polskim S.A., czy mieliśmy może do czynienia z utworzeniem zupełnie odrębnej instytucji emisyjnej.

2. BANK POLSKI S.A. W LATACH 1924-1945

Zintegrowany system bankowy w Polsce powstał w 1924 roku na bazie reform Władysława Grabskiego³. Doprowadzono do ustabilizowania finansów publicznych, powołano bank centralny – Bank Polski, wprowadzono nową walutę złoty i przede wszystkim uchwalono nowe prawo bankowe określające szczegółowo warunki wykonywania czynności bankowych oraz nadzór nad nimi.

W ustawie z dnia 11 stycznia 1924 roku o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej⁴ zawarty został plan dojścia do wskazanych wyżej celów. W art.1 pkt 11b ustawy przesądzono o powołaniu banku emisyjnego jako banku akcyjnego z udziałem Skarbu Państwa podlegającego nadzorowi państwowemu z mianowanym prezesem i zatwierdzanym kierownictwem. W akcie tym przyjęto program przywrócenia równowagi budżetowej i stabilizacji finansów oraz ustalono zasady nowego ustroju pieniężnego, który miał się opierać na systemie *gold exchange standard*. Emitowana przez bank nowa waluta – złoty – miała być oparta na systemie dewizowo-złotym. Aby zagwarantować jego stabilność przyjęto, że co najmniej 30% pieniądza w obiegu musi być zabezpieczone posiadanymi przez Bank Polski zapasami złota, srebra, walut zagranicznych i dewiz wymienialnych na złoto. W ten sposób spadek rezerw wymuszał ograniczenie emisji pieniądza, natomiast ich wzrost pozwalał na jej zwiększenie. Złoty miał być bez ograniczeń wymieniany na waluty zagraniczne i złoto według stałych relacji, co miał gwarantować Bank Polski. Jego parytet i kurs wyznaczono na poziomie franka szwajcarskiego, co miało skłonić społeczeństwo do obdarzenia nowego pieniądza zaufaniem⁵.

W styczniu 1924 roku został utworzony pięcioosobowy komitet organizacyjny Banku Polskiego, który tworzyli: Stanisław Karpiński – prezes Związku

³ Zob.: W. M o r a w s k i, *Władysław Grabski polityk, mąż stanu, reformator*, Warszawa 2004, s. 20-22; J. B a r d a c h, B. L e ś n o d o r s k i, M. P i e t r z a k, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1998, s. 539-543.

⁴ Dz. U. z 1924 r., nr 4, poz. 28.

⁵ Zob. W. M a j e r k i e w i c z, *Bank Polski S.A. – pierwszy niezależny*, www.nbportal.pl.

Banków w Polsce, Stanisław Adamski – kurator Banku Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu, Zygmunt Chrzanowski – reprezentujący organizacje rolnicze, Jan Kanty Steczkowski – dyrektor Polskiego Banku Krajowego – i Franciszek Stefczyk działacz spółdzielczy. Zgodnie z zaleceniami konferencji genueńskiej z 1922 roku postanowiono utworzyć bank centralny w formie spółki akcyjnej, aby w ten sposób zapewnić jego niezależność od władz politycznych. Dnia 31 marca 1924 roku rozpoczęto subskrypcję akcji Banku Polskiego, w wyniku której 1 mln stułotowych akcji znalazło się w rękach 176 tys. akcjonariuszy. Akcje były mocno rozproszone – 150 tys. akcjonariuszy posiadało po 1 lub 2 akcje. Przedsiębiorstwa przemysłowe wykupiły 36% akcji, urzędnicy, wojskowi i przedstawiciele wolnych zawodów – 25%, banki – 14%, handel – 10%, rolnictwo – 8%. Skarb Państwa posiadał zaledwie 1% akcji.

W powstałym po 1924 roku systemie bankowym główną rolę pełnił Bank Polski⁶. Był on państwowo-prywatną spółką akcyjną, łączącą funkcje banku centralnego i banku komercyjnego. Miał prawo emisji pieniądza, regulował obieg pieniądza, udzielał kredytów i prowadził liczne operacje zarobkowe. Jego działalność kredytowa polegała przede wszystkim na dyskontowaniu weksli pochodzących z obrotu gospodarczego⁷. Wraz z utworzeniem Banku Polskiego wprowadzono zakaz finansowania przez bank centralny deficytu budżetowego. W ustawie o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej wprowadzono zaś przepis zabraniający Skarbowi Państwa korzystania z kredytu w banku emisyjnym na pokrycie bieżących potrzeb administracyjnych i inwestycyjnych⁸.

Bank Polski był spółką akcyjną, więc posiadał wśród swoich organów walne zebranie akcjonariuszy, do którego kompetencji, zgodnie z art. 12 Rozporządzenia z dnia 20 stycznia 1924 roku w przedmiocie ustanowienia statutu dla banku emisyjnego⁹, należało: zatwierdzanie sprawozdań rocznych, bilansu, rachunku zysków i strat oraz projektowanego podziału zysków; wybór członków Rady Banku i Komisji Rewizyjnej, ich zastępców oraz ustalanie dla nich wynagrodzenia; rozstrzyganie spraw wniesionych przez Radę Banku; powiększanie kapitału zakładowego; zmiany statutu; likwidacja banku.

⁶ Obwieszczenie Ministra Skarbu z dnia 15 kwietnia 1924 roku o rozpoczęciu czynności przez Bank Polski (Dz. U. z 1924 r., nr 34, poz. 360).

⁷ Zob. I. W e i n f e l d, *Skarbowość polska*, Warszawa 1939, s. 87 n.

⁸ M a j e r k i e w i c z, dz. cyt.

⁹ Dz. U. z 1924 r., nr 75, poz. 8.

Przewodniczącym walnego zebrania był prezes banku, a w razie jego nieobecności – zastępca. Uchwały zapadały zwykłą większością głosów, z wyjątkiem uchwał w sprawach dotyczących zmiany statutu i likwidacji banku, które wymagały większości kwalifikowanej. Rada Banku nadawała ogólny kierunek działalności banku, nadzorowała czynności organów wykonawczych i była uprawniona do rozstrzygania wszystkich spraw, które nie były zastrzeżone na rzecz walnego zebrania akcjonariuszy. Do najważniejszych uprawnień Rady Banku należał wybór naczelnego dyrektora i innych członów dyrekcji oraz przedstawianie ich do zatwierdzenia ministrowi skarbu. Składała się z prezesa i wiceprezesa banku (mianowanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej) oraz 12 członków wybieranych przez walne zebranie na okres trzech lat. Prezes banku był mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów na okres pięciu lat, z możliwością nominacji na kolejną kadencję. Sprawował zwierzchni nadzór nad całą działalnością banku, przewodniczył Radzie Banku i czuwał nad wykonywaniem jej uchwał. Przysługiwało mu prawo zawieszania uchwał Rady, które były sprzeczne z ustawą, statutem lub interesem państwowym. Zawieszoną uchwałę przedstawiał ministrowi skarbu, który w terminie trzech dni mógł potwierdzić sprzeciw prezesa, i wówczas zawieszona uchwała nie podlegała wykonaniu. Komisja Rewizyjna rozpatrywała w pierwszym kwartale każdego roku bilans banku i składała sprawozdanie na walnym zebraniu, ponadto w każdym czasie mogła dokonywać kontroli poszczególnych czynności banku po uprzednim porozumieniu się z prezesem, który mógł także niezależnie żądać przeprowadzenia kontroli. Organem wykonawczym i administracyjnym była dyrekcja banku, składająca się z naczelnego dyrektora i dyrektorów – w liczbie oznaczonej przez Radę i zatwierdzanych przez ministra skarbu.

Bank Polski S.A. miał dużą niezależność od rządu dzięki jego statusowi, ale pomimo to wykonywał pewne zadania na rzecz państwa. Przede wszystkim bezpłatnie realizował wpłaty i dokonywał wypłat z rachunków Skarbu Państwa oraz prowadził zlecone operacje na jego rzecz. W statucie ustalono także rozmiary bezprocentowego kredytu dla Skarbu Państwa i zasady przyjmowania do zastawu papierów wartościowych emitowanych przez rząd.

Bez wątpienia reformy z 1924 roku dokonane przez polskich legislatorów uczyniły milowy krok na drodze wprowadzania nowoczesnych instytucji i rozwiązań, zwłaszcza gdy chodzi o polski system bankowy. Dzięki tym zmianom wyznaczono w polskiej bankowości standardy, które obowiązywały do końca II Rzeczypospolitej Polskiej.

3. UTWORZENIE NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO W 1945 ROKU

Rozwiązania wprowadzone w II Rzeczypospolitej Polskiej, zaczerpnięte z francuskiego systemu bankowego, były regularnie wypaczane po II wojnie światowej. Ówczesne polskie władze zrezygnowały z utrzymywania niezależnego banku centralnego, mającego już ugruntowaną pozycję w świecie, na rzecz utworzenia nowej instytucji emisyjnej w pełni im podporządkowanej.

W dniu 15 stycznia 1945 roku, na podstawie dekretu Rady Ministrów o Narodowym Banku Polskim¹⁰, utworzony został Narodowy Bank Polski. Zgodnie z treścią art. 1 dekretu został on wyposażony w przywilej emisji biletów bankowych, a celem jego działania było uregulowanie obiegu pieniężnego i kredytu. Organami banku byli: prezes, rada banku i zarząd.

Zgodnie z art. 7 prezesa mianował i odwoływał Prezydent Krajowej Rady Narodowej na wniosek ministra skarbu, uchwalony przez Radę Ministrów. Prezes przewodniczył Radzie Banku, czuwał nad wykonaniem jej uchwał i sprawował ogólne kierownictwo w banku.

Rada Banku, w myśl art. 5 dekretu, była zobowiązana nadawać ogólny kierunek działalności banku oraz sprawować nadzór i kontrolę nad działalnością i czynnościami jego organów wykonawczych, czyli zarządu i prezesa. W szczególności do obowiązków Rady należało: mianowanie na wniosek zarządu członków komitetów dyskontowych; zatwierdzanie budżetu wydatków banku, przedstawionego przez zarząd; przedkładanie ministrowi skarbu wniosków co do wysokości stopy dyskontowej oraz stawek procentowych i prowizyjnych banku; decydowanie o nabywaniu i pozbywaniu nieruchomości; składanie rocznych sprawozdań ministrowi skarbu do zatwierdzenia; przeprowadzanie rewizji poszczególnych czynności banku, przeglądanie ksiąg i dowodów banku.

W skład Rady Banku wchodził prezes i dziesięciu członków, powoływanych i odwoływanych uchwałą Rady Ministrów, na wniosek ministra skarbu w połowie z przedstawicieli ministerstw zainteresowanych gospodarką banku, a w połowie spośród przedstawicieli sfer gospodarczych oraz ruchu spółdzielczego.

¹⁰ Dz. U. z 1945 r., nr 4, poz.14.

Natomiast do zakresu działania zarządu, na podstawie art. 10, należało techniczne kierowanie bankiem oraz załatwianie wszystkich spraw, które nie zostały zastrzeżone dla Rady i prezesa banku. Zwierzchni nadzór nad działalnością banku wykonywał minister skarbu, który dla utrzymania łączności ministerstwa z bankiem mógł mianować spośród urzędników państwowych komisarza w banku.

Narodowy Bank Polski, na mocy art. 14 i następnych powołującego go dekretu, miał wyłączne prawo emitowania biletów bankowych na terenie państwa polskiego. Wysokość emisji była określana przez Radę Ministrów na wniosek ministra skarbu. Emitowane bilety bankowe musiały być zabezpieczone całym majątkiem państwowym i wszystkimi dochodami Skarbu Państwa. Łączna kwota znajdujących się w obiegu biletów bankowych i natychmiast płatnych zobowiązań musiała być pokryta w całości następującymi aktywami: złotem w monetach i sztabach, pieniędzmi zagranicznymi i dewizami, płatnymi najdalej w ciągu sześciu miesięcy, oraz innymi aktywami Banku.

W rozdziale V dekretu o Narodowym Banku Polskim, zatytułowanym „Czynności bankowe”, sprecyzowano szczegółowe zadania banku. Do zakresu jego działania należało: dyskonto weksli i kuponów od papierów wartościowych; udzielanie pożyczek i otwieranie kredytów pod zastaw papierów wartościowych o stałym oprocentowaniu, weksli, dewiz, towarów i skryptów dłużnych z poręką handlową; kupno i sprzedaż papierów wartościowych, komunalnych i hipotecznych w granicach określonych przez ministra skarbu; otwieranie rachunków żyrowych i przyjmowanie wkładów; kupno i sprzedaż pieniędzy zagranicznych, złota i srebra oraz dewiz, utrzymywanie zagranicą rachunków oraz korzystanie z kredytów potrzebnych do wykonywania tych czynności (przy czym bank miał prawo oddać w zastaw swój portfel wekslowy oraz inne wartości i redyskontować weksle krajowe i zagraniczne); sprzedaż przekazów i wypłat na własne oddziały; przyjmowanie weksli i innych dokumentów od inkasa; przyjmowanie depozytów na przechowanie i do administracji; załatwianie wszelkich zleceń komisowych z dziedziny bankowej; udzielanie kredytów pod zastaw obligacji Skarbu Państwa i przez Państwo poręczonych.

W rozdziale VII dekretu („Szczególne uprawnienia banku”) sprecyzowano kilka uprawnień, które miały charakter szczególny, i wydaje się, że na gruncie wcześniej obowiązujących przepisów prawa bankowego nigdy nie występowały w takich rozmiarach. W warunkach gospodarki planowej nabierały szczególnego znaczenia dla ówczesnych władz. Po pierwsze, Narodowy Bank

Polski był zwolniony od wszelkich podatków państwowych i samorządowych, a także od wszelkich opłat stemplowych. Po drugie, wszelkie dowody wystawione przez bank były wolne od opłat stemplowych. Po trzecie, księgi banku i inne zapiski wchodzące w skład księgowości oraz wyciągi z nich uwierzytelnione przez bank, miały moc dowodową dokumentów publicznych. Dokumenty, stwierdzające zobowiązania z oświadczeniem Banku, że oparte na nich roszczenie jest wykonalne i prawnie dojrzałe do egzekucji, miały moc tytułów egzekucyjnych. Klauzule wykonalności tym tytułom nadawał właściwy sąd grodzki według przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Po czwarte, bank nie podlegał wpisowi do rejestru handlowego i, po piąte, pozwy przeciwko bankowi można było wnosić tylko przed sąd właściwy ze względu na siedzibę banku.

Jak widać, Narodowy Bank Polski, pełniący najważniejszą rolę w powojennym systemie bankowym, został wyposażony w uprawnienia dające mu uprzywilejowaną pozycję w całym sektorze, co w zastawieniu z faktem, iż mógł prowadzić zakrojoną na szeroką skalę działalność komercyjną¹¹, daje podstawy do określenia go „superbankiem”. Do Narodowego Banku Polskiego włączono stopniowo inne działające banki i stał się on w wyniku tego największym polskim bankiem komercyjnym. Na podstawie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1946 roku przejął od BGK krótkoterminowe kredytowanie trzech podstawowych gałęzi gospodarki, tj. hutnictwa, górnictwa i włókiennictwa. Te i inne decyzje ustawiały NBP w roli banku centralnego i dawały mu status „banku banków”. Mając taką pozycję, był – w połączeniu z innymi znacjonalizowanymi bankami – sprawnym narzędziem w ręku rządzącej wówczas partii komunistycznej.

¹¹ Więcej na ten temat zob.: J. G l i n i e c k a, J. H a r a s i m o w i c z, R. K r a s n o d ę b s k i, *Polskie prawo bankowe (1918-1996)*, Warszawa 1996, s. 21; Z. D o b o s i e w i c z, *Podstawy bankowości*, Warszawa 2001, s. 18; J. G r z y w a c z, *Podstawy bankowości. System bankowy. Kredyty i rozliczenia. Ryzyko i ocena banku. Marketing*, Warszawa 2006, s. 35.

4. LIKWIDACJA BANKU POLSKIEGO S.A. I PRZEJĘCIE JEGO AKTYWÓW PRZEZ NARODOWY BANK POLSKI

Proces likwidacji Banku Polskiego S.A. rozpoczął się w dniu 16 października 1951 roku na mocy zarządzenia ministra finansów w sprawie postawienia Banku Polskiego S.A. w stan likwidacji¹². Ze względu na fakt, że sumy pozostające do dyspozycji nie wystarczyłyby na pokrycie kosztów likwidacji w normalnym toku, likwidator nie ogłosił w Monitorze Polskim otwarcia likwidacji i nie wezwał wierzycieli i dłużników do zgłaszania ich wierzytelności i długów. Dlatego też, decyzją ministra finansów z dnia 7 stycznia 1952 roku¹³, wydaną na podstawie art. 13 dekretu z dnia 25 października 1948 roku o zasadach i trybie likwidacji niektórych przedsiębiorstw bankowych¹⁴, uznano Bank Polski S.A. za zlikwidowany. Wykonanie wszelkich czynności likwidacyjnych Banku Polskiego powierzono Bankowi Gospodarstwa Krajowego¹⁵.

Zasadniczym powodem, dla którego likwidacja Banku Polskiego S.A. rozpoczęła się dopiero po kilku latach od daty utworzenia nowego banku centralnego, było to, iż obawiano się o aktywa pozostawione w Banku Anglii, w Banku Rezerw Federalnych w Nowym Jorku, w Banku Kanady oraz w Banku Rumunii. Po decyzji o przejęciu majątku Banku Polskiego S.A. na potrzeby kraju, a w kontekście pozbawienia go przywileju emisyjnego i prawa wykonywania czynności bankowych, problematyczne okazało się sprowadzenie do Polski złota będącego w Stanach Zjednoczonych. Władze amerykańskie jako przeszkodę w dysponowaniu złotem podały właśnie fakt utworzenia Narodowego Banku Polskiego i pozbawienia przedwojennego banku cech instytucji emisyjnej. Dopiero po odzyskaniu możliwości dokonywania czynności bankowych w 1946 roku władze amerykańskie uznały prawo Banku Polskiego S.A. do rozporządzania zdeponowanym tam złotem. Natomiast złoto zdeponowane w Europie udało się odzyskać bez większych kłopotów, z wyjątkiem Anglii, która chciała uzyskać częściowy zwrot wydatków poniesionych podczas wojny w związku z funkcjonowaniem rządu polskiego w Londynie¹⁶.

¹² M. P. z 1951 r., nr A-92, poz. 1272.

¹³ M. P. z 1952 r., nr A-10, poz. 103.

¹⁴ Dz. U. z 1948 r., nr 52, poz. 410.

¹⁵ A. M i k o s, *Ustrojowa pozycja banku centralnego w Polsce*, Warszawa 2006, s. 53-54.

¹⁶ A. J e z i e r s k i, C. L e s z c z y ń s k a, *Bank Polski S.A. 1924-1951*, Warszawa 1994, s. 133-134.

Znaczącym zagadnieniem była sprawa rozliczeń między Bankiem Polskim S.A. a Skarbem Państwa. Oparto się w tej materii na statucie banku, który nie zezwalał na udzielanie pożyczek Skarbowi Państwa, ale dopuszczał możliwość zakupu biletów skarbowych w określonej ilości. Na tej podstawie wprowadzono dekret¹⁷ dający możliwość wyemitowania imiennych dolarowych biletów skarbowych opiewających na Bank Polski S.A. Złoto oraz uzyskane z jego sprzedaży dewizy miały być stopniowo przekazywane NBP na rachunek Skarbu Państwa, a Bank Polski S.A. miał otrzymywać w zamian bilety skarbowe¹⁸.

5. PODSUMOWANIE

Utworzony na mocy dekretu z 1945 roku Narodowy Bank Polski miał wyłączne prawo emitowania biletów bankowych na terenie państwa polskiego. Dekret ten odbierał Bankowi Polskiemu S.A. przywilej emisyjny i prawo wykonywania czynności bankowych, przesądzając jednocześnie o przejściu pracowników do nowej instytucji. Nie było jednak oczywiste czy w ten sposób nastąpiło utworzenie nowej instytucji, która jest następcą prawnym przedwojennego banku emisyjnego.

W doktrynie prawa niejednokrotnie podejmowano próbę odpowiedzi na to pytanie. Zdaniem J. Glinieckiej¹⁹ NBP powstał jako zupełnie nowa instytucja państwowa, nie będąca kontynuacją Banku Polskiego S.A. Autorka ta twierdzi, że statut NBP był wprawdzie wzorowany na statucie Banku Polskiego S.A., ale można jednak wykazać zasadnicze różnice obu tych aktów prawnych. NBP był wyłącznie bankiem państwowym, a nie akcyjnym i prywatnym – tak jak Bank Polski S.A. Rada Banku była powoływana przez rząd, a nie przez akcjonariuszy, emisja NBP nie była ograniczona zapasem posiadanego złota, a jej wysokość musiała być jedynie zatwierdzona przez rząd. W końcu NBP mógł udzielać pożyczek nie tylko pod zastaw papierów wartościowych, ale również pod zastaw towarów i skryptów dłużnych z poręką bankową. Nieco innego zdania jest A. Mikos, która utrzymuje, że co prawda

¹⁷ Dekret z dnia 11 kwietnia 1947 roku o wypuszczeniu biletów skarbowych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki, Dz. U. z 1947 r., nr 32, poz. 146.

¹⁸ M i k o s, dz. cyt., s. 52.

¹⁹ Zob. G l i n i e c k a, H a r a s i m o w i c z, K r a s n o d ę b s k i, dz. cyt., s. 20-21.

nastąpiło formalne zerwanie ciągłości instytucjonalnej pomiędzy oboma instytucjami, gdyż NBP powstał jako nowa instytucja, nie będąca kontynuatorem tradycji Banku Polskiego S.A., to jednak zwraca uwagę na ciągłość materialną i kadrową obu podmiotów²⁰. Natomiast Z. Dobosiewicz, pisząc o najważniejszej roli NBP w nowym systemie bankowym utworzonym po II wojnie światowej, wskazuje, że powstał on z przekształcenia Banku Polskiego S.A. i stał się największym bankiem komercyjnym²¹.

Biorąc pod uwagę status prawny, system organów wewnętrznych i tryb ich wyłaniania, sposób przejmowania majątku i pracowników oraz uwarunkowania polityczno-prawne towarzyszące powstawaniu Banku Polskiego S.A. w 1924 roku i Narodowego Banku Polskiego w 1945 roku wydaje się, że istnieją solidne podstawy, aby uznać trafność stanowiska mówiącego o Narodowym Banku Polskim jako zupełnie nowej instytucji. Przemawia za takim podejściem, oprócz względów natury formalnej, także kontekst historyczno-polityczny po II wojnie światowej. Otóż władze komunistyczne nie były zainteresowane czerpaniem z tradycji instytucji przedwojennych, w tym Banku Polskiego S.A., który utrzymywał ścisłe kontakty z emigracyjnym rządem polskim w Londynie, poza wątpliwym przejęciem jego majątku czy zatrudnieniem jego wysoko wykwalifikowanej kadry²². Ponadto rozwiązania prawne wprowadzane w Polsce w latach powojennych były opierane na wzorcach radzieckich, dalekich od uregulowań francuskich, do których odwoływali się twórcy reformy systemu bankowego w 1924 roku.

THE LIQUIDATION OF THE POLISH BANK PLC AND THE CREATION OF THE NATIONAL BANK OF POLAND

S u m m a r y

This study examines the liquidation of the Polish Bank Plc (established in 1924), which occurred after the World War II, and the creation of the National Bank of Poland. The idea of establishing the latter institution was born at a gathering of Polish Committee of National Liberation (PKWN) in 1944 in Moscow while the Polish Bank continued in exile. That fact undeniably proved that Poland had suffered a loss of sovereignty.

²⁰ Dz. cyt., s. 55-59.

²¹ D o b o s i e w i c z, dz. cyt., s. 18.

²² Na ten temat zob.: J e z i e r s k i, L e s z c z y ń s k a, dz. cyt., s. 115 n.; A. J e z i e r s k i, C. L e s z c z y ń s k a, *Pierwsze lata działalności Narodowego Banku Polskiego. Narodziny systemu finansowego PRL*, Warszawa 1996, s. 14.

Another weighty issue discussed here relates to the systemic position of the Polish Bank Plc, and the National Bank of Poland (since 1945), as well as mutual relations of both institutions. These issues constitute the main share of the Author's considerations whose aim is to provide an answer the question whether one can speak of the legacy of the pre-war Polish Bank Plc, or whether a completely new currency-issuing institution was born.

Translated by Tomasz Palkowski

Słowa kluczowe: Narodowy Bank Polski, Bank Polski S.A., system bankowy.

Key words: National Bank of Poland, Polish Bank Plc, banking system.